

MARCI MARULI REPERTORIUM,

ff. 143v-144r

Neven Jovanović

UDK: 821.124-94 (497.5)
Izvorni znanstveni rad

Neven Jovanović
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Z a g r e b
neven.jovanovic@ffzg.hr

Rad donosi prvo izdanje dviju stranica Marulićeva *Repertorija* (ff. 143v-144r) koje Branimir Glavičić nije uključio u *editio princeps*. Stranice su priređene prema računalnim snimkama autografa.

Ključne riječi: Marko Marulić, *Repertorij*, Plutarh, Aulo Geliје, Laktancije, Diogen Laertije, kompendij, izdanje teksta

Prvo izdanje *Repertorija* priredio je 1998-2000. prema Marulićevu autografu (Rim, Biblioteca nazionale centrale, Mss Gesuitici 522) Branimir Glavičić.¹ Na str. 413 prvog sveska (Rep I) to izdanje bilježi lakunu, uz napomenu »folium 143v-144r deest«. Sudeći po tome, priređivaču nije bila dostupna snimka navedenih dviju stranica. Lakuna nije komentirana ili uklonjena ni u *Errata corrige* trećeg sveska (Rep III, str. 438-439) ni u posebno priloženom arku *Errata, corrigenda, addenda*.

Pošto je centar *Marulianum* iz Rima pribavio fotografije Mss Gesuitici 522, pokazalo se da stranice 143v-144r u kodeksu još uvijek postoje i da su jednako čitljive kao ostatak rukopisa. U oko 700 riječi, ove dvije stranice donose kraj Marulićevih ekscerpata pod slovom *f* iz Aula Geliја (natuknice *frigidum, frugalitas, fames, filii*), ekscerpte iz Plutarhovih *Životopisa* (*fortuna, felix, fides, formosus,*

¹ Rep I-III.

furari, fama, fames, filii, festum) i Laktancijevih djela (*fortuna, felicitas, fortis, frugalitas*) te početak ekscerpata na *f* iz Diogena Laertija (*fortuna, felix*).

Kako bismo upotpunili moderno izdanje *Repertorija*, priređujemo ovdje tekst spomenutih stranica. Zadržali smo Marulićevu grafiju, no kratice su razriješene (prešutno), a pisanje velikih slova i interpunkcija prilagođeni današnjem uzusu. Marulićeve smo bilješke usporedili s izvornicima i izdanjima kojima se Marulić koristio, a koja je identificirao Darko Novaković (Aulo Gelije: Venecija 1489, H *7522; Plutarh *Vitae*: Venecija 1491, HCR 13129; Diogen Laertije: Venecija 19. VII. 1493, H 6200, H6203).² Zahvaljujući velikim digitalizacijskim inicijativama i zbirkama poput *Deutsche digitale Bibliothek*, danas su putem interneta dostupni digitalni faksimili pojedinih primjeraka tih izdanja. Iz njih ovdje citiramo nekoliko mjesta radi boljeg razumijevanja Marulićevih interpretacija i odstupanja (riječju *insitio*, po svemu sudeći, sam Marulić emendira Gelijev citat Publilija Sira u stihu koji danas čitamo kao *frugalitas miseria est rumoris boni*, a *Scylla* umjesto *Sulla*, *Rept. passim*, Marulić je vjerno prenio iz svojeg izdanja Plutarha).

Zasad najpotpunije izdanje *Repertorija*, koje odnedavno uključuje i ove dvije stranice, jest ono digitalno, uključeno u zbirku *Croatiae auctores Latini*. Ažurna je verzija zbirke, u obliku XML datoteka, dostupna kao repozitorij u okviru digitalnog arhiva Zenodo: [nevenjovanovic/croatiae-auctores-latini-textus](https://zenodo.org/record/2576263), Release v1.2 (veljača 2019), DOI: 10.5281/zenodo.2576263.

* * *

² Darko Novaković, »Zašto nam je važan Marulićev *Repertorij*?«, CM VII (1998), 9-24. S određenom bismo zadržskom predložili da se kao dodatak Novakovićevu popisu razmotri i izdanje Laktancijevih djela koja su 1478. ili 1479. u Mlecima tiskali Andrija Paltašić i Dobrić Dobrićević: Lucius Caelius Firmianus Lactantius, *Opera*, Venetiis: Andreas de Paltasichis i Boninus de Boninis, 12. III. 1478/79. (HC9813, GW M16561). Uvid u digitalne faksimile pokazuje da je, prema stranicama i folijima, izdanje Paltašića i Dobrićevića najbliže numeraciji koju bilježi Marulić u *Rep.*, iako se ni ono ne poklapa potpuno (u izdanju su foliji nebrojčeni, te su sami čitaoci morali dodavati numeraciju): Marulićev folij 19 odgovara listu 27, 53 listu 58, 58 listu 62, 72 listu 76; Marulićev 125 je list 127r, 148 je 149v, 155 je 157v, dok se 161 podudara potpuno. Nadalje, u Lucilijevu citatu na f. 127r izdanja 1478/79 čitamo *Virtus diuiciis praemium persolvere posse*, dok Marulić zapisuje *pciū*, što smo razriješili kao *precium*; ovdje je, doduše, mogao interferirati početni stih Lucilijeva citata: *Virtus, Albine, est pretium persolvere uerum* – u izdanju 1478/79: *Virtus Albine est iprecium (!) persolvere uerum*.

Frigidum. Cur oleum facile, uina difficulter [143v] congelascant, acetum fere nunquam, aquę fontium et fluuiorum sepe, mare nunquam 102.³

Frugalitas insitio est rumoris boni 104.⁴

Fames. Quibus inedia mori consilium est, septimo demum die mortem opetunt 24.

Qua ratione aliquantisper tolerari inedia possit 94.

Filii. De officio liberorum erga parentes, et an semper omnibus parentis iusis parendum sit 12.

Liberos dixere etiam si unus sit filius 14.⁵

Quid sit adoptatio, quid arrogatio 37.

Soror et frater unde dicti 76.

Vitę Plutarchi

Fortuna mutata Croesus Solonis sapientiam laudauit, quem ante despexerat 24.

Fortunę muliebris templum 39.

Instabilitas rerum humanarum 103.

Fragilitas humana 104.

Scyllę⁶ fortuna urbibus retia circumponens 122.

Nuncio litteras ad Dionysium ferenti atque obdormienti lupus intercępit 74.

Voluitur assidua mea fortuna rota etc. Apud Sophoclem Menelaus 101.

Sui cuique mores fingunt fortunam 131.

Felix. Proculus iurauit se uidisse Romulum cum armis in cęlum ferri 15.

Solon Telum⁷ Croeso feliciorum esse duxit 24.

³ Gellius, Venetiis 1489, CIIr *in titulo*: In sermonibus apud mensam Tauri philosophi quaeri agitarique eiusmodi solita: cur oleum saepe et facile, uina rarius congelescant (!), acetum haud fere unquam, et cur aquae fluuiorum fontiumque durentur, mare gelu non duretur. Cap. VIII.

⁴ Gellius, Venetiis 1489, CIIIv: Frugalitas inserta est rumoris boni.

⁵ Gellius, Venetiis 1489, XIIIr *in titulo*: Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamue ueteres dixisse. Cap. XIII.

⁶ Scyllę *sic*: Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 1, CXXIIr: Quibus in rebus illud Timothei Cononis filii Scylla nequaquam passus est. Nam cum inimici praeclara ipsius facta fortunae ascriberent et in tabulis dormiente illo fortunam urbibus retia circumponentem pingerent, ille aggressius irritari et fingentibus grauiter succensere: quasi rerum ab se gestarum gloria priuaretur.

⁷ Telum *sic*: Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 1, XXIIIr: Ad postremum rursus cum perfectis omnibus ad eum reuertisset rogassetque illum Croesus num quem alium hominem se beatiorem uidisset, tum Solon Tellum se suum ciuem uidisse respondit.

Fragilitatis humanę prosperis in rebus nimia obliuio est 78.

Insulę beatę. Campi Elysii 143.

Qui bene uiuant, nondum esse fortunatos, qui gloriose interierunt, eos iam beatos esse 30.

Fides. Lycurgus cum Spartę regeret, fratri succedens, postquam uxorem eius masculam sobolem edidisse audiuit, declarauit regnum pueri esse, et cum adoleuisset cęssit. Puero Charilaus nomen inditum 11.

Fabius fidem hosti seruauit 56.

Fideles serui Cornutum seruauere, cum pro eo cadauer suspensum Marii satellitibus ostendentes illos elusissent 138.

Agesilai fidei hostes credebant 28.

Alexander fidens non respuit Philippi medici potionem, cum per litteras a Parmenone missas ab eo cauere iuberetur 43.

Catonis fides in testificando 65.

Dionysius Platoni soli confidebat 73.

Formosus. Alcibiades inter Athenienses forma pręstitit 28.

Anthei gygantis corpus LXX cubitorum 143.

Nicias seruum manumisit cum formam eius laudasset populus 13.

Porus elephanto insidens 48.⁸

Stasicrates montem Thracię Athon in hominis figuram effingi posse dixit 50.

Demetrius Antigoni filius forma insignis 94.

Democles ob formę decorem pulcher cognominatus, in feruentem balnei aquam se proiciens uim Demetrii et uitam simul effugit 97.

Furari licet apud Lacones. Deprehensi multantur 13.

Gylippus pecuniarum partem subduxit e sacculis quos a Lysandro missos ferebat ad ephoros, multas sub tegulis cubare noctuas 119.

Demos[144r]thenis dicta in furem nomine Ferreum 86.

Claudii modestia in Ouinium furem 123.⁹

Fama. Aristodemus cum Antigono filii Demetrii contra Ptolomeum uictoriam cunctando nuntiasset, tarditatis poenam tulit, pręmii dilationem 96.¹⁰

⁸ Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 2, XLVIIIv: Plurimi scriptores Porum quattuor cubitis et palmo procerum extitisse consentiunt. Pari id est maximo pro corporis magnitudine insidebat elephanto: cuius admirabilis quaedam prudentia et indulgentia perfecta est.

⁹ Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 1, CXXIIIr: Et cum apud Claudium caesarem [Ouinius] coenaret, argenteum poculum substulit, quod caesar cum audisset rursus postridie ad coenam hominem inuitauit. qui cum uenisset, iussit ministris nullum illi argenteum poculum, sed fictilia omnia afferrent atque apponerent. Hoc igitur caesaris propter comicam moderationem uisum est non ira dignum sed risu.

¹⁰ Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 2, LXXXXVIr-LXXXXVIv: Atque hoc pacto

Fames. Demetrio Athenas obsidente pro mure capiendo, qui mortuus e tecto cecidit, pater cum filio decertauit. Philosophus Epicurus faba familiam nutriuit 99.

Filii Spartani non nutriebantur a genitoribus sed in locum Leschem deportati publice educabantur 13.

Qui annum excesserant, irenē, natu grandiores, milirenē¹¹ dicti 13.

Solon statuit filium non debere patri uitę necessaria, a quo nullam artem accepisset 23.

Metheon filio timens ad bellum proficiscenti ędes incendit, et ea miseratione filii missionem impetrauit 31.

Themistoclis iocus de filio, quod potentia Gręcos omnes anteiret; nam Gręcis Athenienses, se Atheniensibus, sibi matrem, matri filium imperare 43.

Cleomenis in matrem reuerentia 110.

Artoxerxes¹² matrem deprehensam quę uxorem suam ueneno appetierit, non est ultus, et uolentem misit Babylonem 115.

Chrysippus »Quis patrem laudabit«, inquit, »nisi probi liberi?« 116.

Attici pietas erga matrem et sororem 132.

Festum. Oscophoria a ferendis ramis dicta 3.

Lupercalia expiationis causa 8.

Nonę capratinę 10, 15.

omnibus terra marique instructis cum reliquis copiis nauibusque centumoctoaginta Ptolemeum inuadit. (...) Antigonus in magna sollicitudine constitutus quod expectabat (ut par erat) incredibili cura eius pugnae euentum, quae iam fuerat apud Salaminam commissa, cupiebatque uehementer audire quam fortunam Demetrius filius habuisset, cum sibi allatum est uenisse tunc iamque prope adesse Aristodimum Milesium nuncium a Demetrio missum, subita re percussus Antigonus cum uix seipsum domi continuisse, extemplo alios obuiam Aristodimo mittit qui cognitis omnibus quae ille afferebat summa cum celeritate ad se reuertantur. Is autem cum nil percontantibus responderet, tum lento gradu tacitusque ueniret, magis quam nunquam antea perturbauit Antigonum atque incredibili urgente animus cura, cum se amplius continere non posset, usque ad fores citato gradu obuiam Milesio accessit. Ille uero stipatus frequenti hominum turba, quae undique rei nouitate commota ad regiam confluerat, ut prope Antigonum uenit porrigens dexteram alta uoce exclamauit: »Salue Rex Antigone; pugna nauali uicimus Ptolemeum et Cyprum tenemus et militum captiuorum sex milia et octingentos supra decem milia in manibus nostris habemus.« Exhilaratus Antigonus »Et tu, per Iouem« inquit, »salue. Sic autem nos torquere uoluisti, Milesie; par profecto referam pari: sero enim premium reportabis.«

¹¹ milirenę sic: Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 1, XIIIv: Melirenas autem natu grandiores inter pueros.

¹² Artoxerxes sic: Plutarchus *Vitae*, Venetiis 1491 t. 2, CXVr: ARTOXERXIS VITA (...) In Parysatidem autem aliud nihil molitus est rex, sed ne uerbum paulo grauius dixit, Babylonem uero uolentem dimisit, addens quoad illi uia (!) superesset, Babylonem se nunquam esse uisurum.

Lactantii Firmiani

Fortuna. Quod Fortuna nihil est, contra philosophos et unde manarit hic error 72, 73.

Felicitas non uires corporis, non imperium 19.

De summo bono philosophorum sententię 53.

Earum confutatio 54.

Pręmium uirtutis 58.

Beati in hac uita 59.

Aureum seculum futurum post Iudicium 148.¹³

Laborum uirtutumque finis beata ęternitas est 155.

Submersio Pharaonis et ęgyptiorum, Hebreorumque liberatio, signant libertatem electorum et reprobationem damnatorum 161.¹⁴

Malorum felicitas 182.

Fortis. Vires corporis non esse bonum 19.

Frugalitas. Virtus diuitiis precium persolvere posse 125.¹⁵

Laertius

Fortuna. Fato fieri omnia. Est autem fatum connexa rerum series siue ratio per quam mundus administratur etc. 76.¹⁶

Heraclitus fato omnia fieri putat 89.

Fortunam Epicurus non putat deam, quod deus nihil temere agit 109.¹⁷

¹³ Lactantius, Venetiis 1478/79, [149v]: Dispositione summi dei sic ordinatum ut iniustum hoc saeculum decurso temporum spacio terminum sumat extinctaque protinus omni malicia et piorum animis ad beatam uitam reuocatis quietum, tranquillum, pacificum, aureum denique (ut poetae uocant) saeculum deo ipso regnante florescat.

¹⁴ Lactantius, Venetiis 1478/79, [161r, titulus]: Cap. XV. Quod submersio pharaonis et ęgyptiorum liberatio Hebreorum de seruitute Aegypti prefigurauit liberationem electorum et reprobationem damnatorum quae futura est in fine mundi. Et quod signa multa sicut illam ita et hanc precedent liberationem.

¹⁵ Lucilius *apud* Lact. Div. Inst. VI, 5. Lactantius, Venetiis 1478/79, [127r]: Virtus diuitiis praemium persolvere posse.

¹⁶ Laertius, Venetiis 1493, LXXVIr: Fato autem fieri omnia Chrysippus in libris de fato, et Posidonius in secundo de fato, et Zeno, Boethus (!) quoque in primo de fato tradunt. Est autem fatum connexa rerum series siue ratio per quam mundus administratur.

¹⁷ Laertius, Venetiis 1493, CXv: fortunam uero neque deam, ut plures suspicantur, putat. Nihil enim deus agit temere neque instabile.

Felix quisnam sit? Qui sanus, locuples, et non ignauus neque imperitus 6.¹⁸

Solon a Croeso interrogatus quisnam sibi uideretur felix? Thelus, inquit, Atheniensis et Cleobis et Bito 7.¹⁹

Menedemus dicente quodam maximum esse bonum omnibus quę quisque cupiat frui, multo, inquit, maius est ea solum, quę deceat, cupere 28.²⁰

Felicitas quinquepartita, eruditio, ualitudo, euentus, gloria, diuitię 37.
[144v]

¹⁸ Laertius, Venetiis 1493, VIr-VIv: [Thaletis sententia] quisnam foelix sit? qui corpore, inquit, sanus; fortuna locuples; animoque non ignauus aut imperitus est.

¹⁹ Laertius, Venetiis 1493, VIIv: [Solon] postremo ad Craesum peruenit, a quo interrogatus quis nam sibi foelix uideretur, »Thelus«, inquit, »Atheniensis et Cleobis et Bito et caetera quae sunt in ore omnium.«

²⁰ Laertius, Venetiis 1493, XXVIIIv: [Menedemus] Alio rursus dicente maximum esse bonum omnibus quae quisque cupiat frui, multo, inquit, maius est ea solum, quae deceat, cupere.

Neven Jovanović

MARCI MARULI REPERTORIUM,
ff. 143v-144r

Two pages from Marulić's autograph codex of *Repertorium* (Rome, Biblioteca nazionale centrale, Mss Gesuitici 522, ff. 143v-144r) were missing in the *editio princeps*, prepared by Branimir Glavičić 1998-2000. Here we present the text of these pages, preserving Marulić's spelling, but modernizing capitalization and punctuation. The pages comprise commonplaces beginning with *f* culled from Aulus Gellius (*frigidum, frugalitas, fames, filii*), Plutarch's *Lives* (*fortuna, felix, fides, formosus, furari, fama, fames, filii, festum*), Lactantius (*fortuna, felicitas, fortis, frugalitas*), and Diogenes Laertius (*fortuna, felix*). As a contribution to an understanding of the way Marulić read and thought, we cite several passages from the books from which he was excerpting (it turns out that Latin *insitio* may be Marulić's own emendation of Gellius's quote from Publilius Syrus; when Marulić wrote *Scylla* where we would write *Sulla*, he was following his 1491 edition of Plutarch).

Key words: Marko Marulić, *Repertorium*, Plutarch, Aulus Gellius, Lactantius, Diogenes Laertius, compendium, edition of text